

In gesprek met vogels

TEKST:

Thomas Maarten van der Zwan

Wanneer ik aan Franciscus denk, zie ik het schilderij van Giotto voor me, van Franciscus die het evangelie verkondigt aan de vogels. Dat beeld stemt me altijd vrolijk. Een man die in alle ernst tegen een zwerm musjes begint te preken, het zou een scène uit een slapstickfilm kunnen zijn. Tegelijkertijd zet het tafereel me aan het denken. Spreken tegen dieren, is dat wel zo vreemd? Huisdiereigenaren doen het de hele dag. Mensen uiten continu met liefkozende woorden hun genegenheid tegenover allerlei wezens en objecten, van goudvissen tot auto's – dus waarom niet ook tegenover vogels, en waarom niet met het Woord?

Ik stel me voor dat Franciscus de vogels aansprak omdat hij zich met hen verbonden voelde. Door het woord tot hen te richten hief hij het onderscheid tussen mens en dier op en benadrukte hij dat alle levende wezens worden omgeven door hetzelfde mysterie: ze treffen zichzelf zonder enige verklaring aan in deze wereld. Het hele dierenrijk, inclusief *homo sapiens*, zit in hetzelfde absurde schuitje. Voor Franciscus was dat geen ramp maar een zegen. Hij benadrukte in zijn preek dat de vogels dankbaar moesten zijn voor hun verenpracht en vliegkunsten. Het leven is weliswaar een mysterie, maar wel een goddelijk mysterie.

Die blijde boodschap was gericht aan het vogelrijk, maar indirect dus ook aan de mens. We kunnen dan ook heel wat leren van deze legende. Wij, die dieren uit hun leefgebieden verjagen en in megastallen mishandelen, beroepen ons onbewust op het (ironisch genoeg sterk christelijke) waanbeeld dat we boven de natuur zijn verheven. De verbondenheid die Franciscus ervoer is voor ons wellicht onvoorstelbaar: daarvoor is onze verhouding tot dieren te instrumenteel en doelmatig, te (on)menselijk.

Dat brengt me bij een ander verhaal waarin iemand tegen vogeltjes praat. In Dostojevski's *De broers*

Karamazov staat de ontroerende geschiedenis van het jongetje Markel. Getroffen door een dodelijke ziekte, slijt hij zijn laatste dagen bij het raam. Wanneer op een dag buiten vogeltjes verschijnen, begint Markel hun om vergeving te vragen, omdat hij de schoonheid van de natuur tot dan toe nooit heeft opgemerkt.

Zo vormt het verhaal van Markel een confronterende aanvulling op dat van Franciscus. Terwijl laatstgenoemde met zijn preek de eenheid van het dierenrijk benadrukte, legt de stervende jongen juist een cruciaal verschil bloot: mensen hebben allerlei vormen van schuld te overwinnen, dáárin onderscheiden we ons van het dierenrijk.

'Je moet eerst het leven liefhebben,' schrijft Dostojevski verderop in zijn roman, 'en pas daarna zul je de zin van het bestaan ontdekken'. Cruciaal is dat we hier onder 'het leven' niet enkel het eigen leven verstaan, maar al het leven. Dat is de les die Franciscus ons leert als patroonheilige van de dieren – ja, van alle dieren, ook van het rare beest dat zich superieur waant aan de natuur waaruit het is ontstaan.

T.M. van der Zwan (34) woont in Leuven en werkt als leerkracht Nederlands en Engels in het middelbaar onderwijs. Hij studeerde songwriting in Tilburg, taal- en letterkunde in Leuven en Leiden, en is in 2020 afgestudeerd als leerkracht. Naast zijn werkzaamheden als onderwijzer is hij actief als muzikant, fotograaf en schrijver. Zijn website www.tmvanderzwan.com biedt een overzicht van zijn werkzaamheden in deze hoedanigheden. Hoewel hij niet gelovig is, beschouwt hij de column voor het Franciscaans Maandblad als een eervolle en unieke kans om hardop na te denken over het christendom, waarbij hij zich laat inspireren door inzichten uit de filosofie, mythologie, wetenschap en de kunst.